tokio pat dydžio rėmais, kurie kartu ženklino ir perkasos ribas. Trijose tyrinėtose perkasose tarp įvairios konsistencijos dumblo sluoksnių buvo rastas skiedrų sluoksniukas, likęs, matyt, iš tilto statybos laikų. Radinius sudarė tik keletas puodų šukių išplautu paviršiumi, datuojamų vėlyvaisias viduramžiais.

Povandeniniai archeologiniai 1995 m. tyrimai Plateliuose buvo pradedamieji ir bus tęsiami ateityje, bendradarbiaujant Torūnės ir Klaipėdos universitetams.

Birutė Salatkienė

Gerbeniškės (Kelmės r.) akmens su kumeliuko pėda aplinkos žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai

1995 m. pavasarį Kurtuvėnų regioninio parko rekreacijos inžinierius Darius Ramančionis organizavo jaunimo Ramuvos stovyklą prie Juodlės ežero Kelmės rajone. Šios stovyklos programoje buvo numatyta archeologijos diena, kurios tikslas buvo atlikti žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus Gerbeniškės akmens su pėda aplinkoje. Tyrinėjimai vykdyti 1995 m. liepos 27 d.

Gerbeniškės akmenį D.Ramančioniui parodė vietiniai žmonės. Akmuo yra Gerbeniškės miške, į V nuo kelio Šiauliai-Užventis. Ant gana aukštos kalvos iš viso yra trys ypatingi akmenys. PV jos šlaite, apie 12 m žemiau viršūnės, yra jau minėtas akmuo su kumeliuko pėda. Priešingame, ŠR šlaite, už 60 m nuo pastarojo, irgi maždaug 12 m žemiau kalvos viršūnės, yra dar du plokšti akmenys su išilginiais grioveliais ir plyšiais. Grioveliai yra apie 5 cm gylio, plyšiai gilesni, vienas siekia 75 cm gylį. Šie du akmenys guli įstrižai šlaito ir, atrodo, jau išjudinti iš savo pirminės vietos. Maždaug už 100 m į ŠV nuo kalvos, nuo akmens su kumeliuko pėda, yra mažas miško upeliukas, prie kurio yra Kivilių šaltiniai.

Apžiūrėjus visus tris akmenis, buvo nutarta patyrinėti akmens su kumeliuko pėda aplinką. Šis akmuo guli ar, gali būti, įkastas statokame

kalvos šlaite plokščiąja puse į viršų. Vienas jo šonas iki pat viršūnės glūdi šlaite, o kiti paviršiai atviri. Labiausiai išsikišusi iš šlaito akmens pusė nuskaldyta. Šis akmens šonas daugmaž statmenas, neskaitant skaldymo nelygumų. Plokščias akmens paviršius yra netaisyklingos formos trikampis, kurio viršūnė nukreipta į PV. Akmens ilgis 2,3 m, plotis 1,5 m, aukštis 90 cm. Vadinamasis plokščias paviršius nėra visai lygus ir plokščias. Sudėtinga jo geologinė struktūra, paviršius išvagotas išgraužų. Kumeliuko pėda - tai apvali, šiek tiek netaisyklinga 7 cm skersmens duobutė nelygiu dugnu, kurios gylis apie 3 cm. Natūralios išgraužos suformavo figūrą, panašią į smarkiai į priekį ištiestą raguotą elnio galvą, kurios akis ir yra kumeliuko pėda. "Elnias" žiūri į P.

Iš žemės kyšanti P akmens siena nuskaldyta. Tos nuoskalos guli čia pat, akmens papėdėje. D. Ramančionis manė, kad tai gali būti pėdsakai bandymo suskaldyti ir sunaikinti šį akmenį. Todėl perkasai ir buvo pasirinkta vieta, apimanti visą šių nuoskalų plotą. 1,5 m pločio ir 2,75 m ilgio perkasa buvo apmatuota akmens P papėdėje šlaitu žemyn. Buvo stengtasi kuo mažiau pažeisti akmens aplinką. Akmens papėdėje iš karto po 5-10 cm storio miškožemio sluoksniu pasirodė akmenys. Juos atkasus pasirodė, kad tai akmenų grindinys. Jis buvo tik užneštas miškožemiu, kurio sluoksnis tik tarp akmenų apie 20 cm, o kitur siekė 5-10 cm. Keleto akmenų viršūnės matėsi ir paviršiuje. Perkasoje išryškėjo 1,5 m pločio grindinys nuo akmens papėdės iki krašto. Į grindinį įeina ir dvi stambios didžiojo akmens nuoskalos. Viena jų - už 30 cm nuo didžiojo akmens ir yra 90x40 cm dydžio (paviršiuje), o antroji, gulinti žemiau, už 70-80 cm nuo akmens, - 120x90x50 cm dydžio. Pastaroji nuoskala riboja grindinį iš P-PV pusės. Kiti grindinio akmenys mažesni, vidutiniškai 24x15x20 cm dydžio. Jie sudėti viena eile, tarpai tarp jų skirtingi, tačiau tik keletas siekia iki 10-15 cm. Dauguma akmenų sudėta beveik be jokių tarpų. Jie užpildė tarpą tarp abiejų nuoskalų ir buvo sudėti ant tų nuoskalų. Atrodo, kad akmenų grindinys supa akmens papėdę iš visų pusių. Visi akmenys, tiek didieji, tiek ir mažieji, sudėti ant įžemio - kieto gelsvai rusvo molio. Tirtos grindinio dalies ŠR pakraštyje, apie 50 cm nuo akmens papėdės, tarp akmenų buvo rasta keletas atskirų angliukų. Dar keletas angliukų aptikta prie pat akmens iš PV pusės. Grindinio akmenys, išskyrus nuoskalas, neskaldyti. Šlaite

grindinys sudaro lyg ir dvi pakopas. Apatinė - tai didesnioji nuoskala, o viršutinė - mažesnioji nuoskala kartu su didesne mažųjų akmenų grindinio dalimi.

Gerbeniškės akmuo su kumeliuko pėda yra apskaldytas, tikriausiai norint suteikti jam tam tikrą formą. Jis įkastas kalvos šlaite taip, kad jo plokščioji pusė būtų viršuje ir siektų šlaitą, o apskaldytoji pusė, atsukta į P, kyšotų iš žemės. Akmens papėdėje sudėtas grindinys iš dviejų didelių jo nuoskalų ir daugelio mažesnių akmenų, supantis akmenį iš trijų pusių. Akmens padėtis vietovėje (kalvos šlaitas, šaltiniai) bei žmogaus rankų sukurta aplinka (skaldymas, akmenų grindinys, angliukai (?)) leidžia daryti prielaidą, kad tai galėjo būti ir aukvietė. Apie jos datavimą šiuo metu dar nieko negalima pasakyti. Akmenį su kumeliuko pėda reikėtų saugoti kartu su kitais dviem akmenimis, esančiais kitoje tos pačios kalvos pusėje - galbūt kaip vieną kompleksą.

Andra Simniškytė

Zarasų rajono archeologijos paminklų žvalgymas ir žvalgomieji tyrinėjimai 1995 metais

1995 m. LII žvalgė Zarasų rajono archeologijos paminklus. Aplankyta 19 archeologinių objektų. Sudaryta 17 pilkapynų situacinių planų, tikslintas pilkapių skaičius juose. Suabejota vieno iš žvalgytų pilkapynų - Degučių II (Antalieptės seniūn.) (AR 1643) - kaip paminklo verte. Ekspedicijos metu išaiškinti 2 nauji pilkapynai, kuriuos reiktų įtraukti į archeologinių vertybių sąrašą.

Bružų pilkapynas yra Antalieptės marių Š krante, Bružų miške, maždaug 1 km atstumu į V nuo Eikotiškio kaimo. Pilkapiai išsidėstę ant kalvos, kurią iš Š bei V pusių 20-30 m atstumu supa marios, o 80 m į R nuo pilkapių eina miško keliukas. Pilkapyną sudaro 3 6-8 m skersmens ir 60-80 cm aukščio apardyti pilkapiai. Tai gana kompaktiška grupelė, kurioje pilkapiai vienas nuo kito nutolę per 8-10 m. Pilkapiai su vėlyvajam geležies